

# Ozadje sodnih procesov proti kmetom v severovzhodni Sloveniji po sporu z informbirojem (1948–1951)

**Mateja Čoh Kladnik\***

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 94:343.1(497.4-18)"1948/1951", 323.63(497.4-18)"1948/1951"

**Mateja Čoh Kladnik: Ozadje sodnih procesov proti kmetom v severovzhodni Sloveniji po sporu z informbirojem (1948–1951).**\*\* Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 87=52(2016), 3, str. 61–84

Po koncu vojne je komunistična oblast usmerjala razvoj kmetijstva in urejala položaj kmetov z administrativnimi ukrepi, ki so sprožili val nezadovoljstva. Proti upornim kmetom so se kmalu začeli sodni procesi. Posledica zaostrenih razmer po sporu z informbirojem je bila zaostrena kaznovalna politika. Med letoma 1949 in 1951 se je močno povečalo število sodnih procesov proti velikim kmetom (kulakom), največ jih je živelo v severovzhodni Sloveniji. Kmete so kaznovali tudi upravni organi in so bili večkrat tudi žrtve fizičnega nasilja. Nasilje nad kmeti se je začelo zmanjševati na začetku petdesetih let, ko je začelo upadati tudi število sodnih procesov.

**Ključne besede:** Slovenija, kmetijska politika 1948–1951, informbiro, spori, sodni procesi, kmetje, upravno kaznovanje, fizično nasilje, rehabilitacija kmetov

\* Dr. Mateja Čoh Kladnik, dr. zgodovine, znanstvena sodelavka, Študijski center za narodno spravo, Tivolska 42, SI – 1000 Ljubljana, mateja.coh@scnr.si

\*\* Prispevek je rezultat izvajanja raziskovalnega programa *Nasilje komunističnega totalitarizma v Sloveniji 1941–1990* (P6-0380), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

1.01 Original Scientific Article

UDC 94:343.1(497.4-18)"1948/1951", 323.63(497.4-18)"1948/1951"

**Mateja Čoh Kladnik: Background of Legal Proceedings against Farmers in Northeast Slovenia after the Dispute with Cominform (1948–1951).** Review for History and Ethnography, Maribor 87=52(2016), 3, pp. 61–84

After the war the communist government directed the development of farming and regulated the farmers' statuses with administrative measures, which caused a lot of dissatisfaction. Soon, legal proceedings against farmers began. The consequence of strained relations after the dispute with Cominform (Communist Information Bureau) was a punitive policy. The number of legal proceedings against farmers (kulaks) was much higher between 1949 and 1951. The majority of them took place in northeast Slovenia. Farmers were punished also by administrative organs and they were also often victims of physical violence. The violence against farmers started to lessen at the beginning of the 1950ies, when the number of legal proceedings started to decrease.

**Key words:** Slovenia, agricultural policy 1948–1951, Cominform, legal proceedings, farmers, administrative punishment, physical violence, rehabilitation of farmers

## UVOD

Komunistična partija je po koncu druge svetovne vojne z različnimi ukrepi takoj začela utrjevati oblast in posegla na vsa področja družbenega in človekovega življenja, pri čemer je dosledno posnemala stalinistične metode vladanja v Sovjetski zvezi. V Sloveniji se je takrat začelo obdobje najhujšega nasilja nad t. i. razrednimi sovražniki, tj. dejanskimi in domnevnimi nasprotniki nove oblasti.<sup>1</sup> Ruski zgodovinar Leonid Gibianski trdi, da je bila Komunistična partija Jugoslavije (KPJ) takrat v primerjavi z drugimi vzhodnoevropskimi komunističnimi partijami »ena izmed najbolj radikalnih, saj se je najbolj nagibala k sovjetskemu socialno-političnemu vzorcu.«<sup>2</sup> To je veljalo tudi za kmetijsko politiko in odnos oblasti do kmetov, saj je partija načrtovala ostro politično linijo pri izvajanju različnih ukrepov na področju kmetijstva.

Po koncu vojne se je država znašla v zelo težkem gospodarskem položaju. Kmetijstvo je utrpelo veliko vojno škodo, a politično (partijsko) vodstvo temu področju ni posvečalo posebne pozornosti. Cilj kmetijske politike po vojni je bil povečati kmetijsko proizvodnjo, odpraviti lastninske odnose na vasi ter zagotoviti zadostno količino pridelkov za zaposlene v neagrarnih panogah. Dva temeljna problema v povojnem razvoju kmetijstva sta bila tradicionalni način obdelave zemlje (skoraj brez mehanizacije) in majhna kmečka posestva,

<sup>1</sup> Mikola, *Rdeče nasilje*, str. 2.

<sup>2</sup> Gibianskij, *Sovjetska zveza in Jugoslavija leta 1945*, str. 54.

ki so bila sposobna preživeti družino, ne pa tudi proizvajati za trg.<sup>3</sup> Kmetijstvo je bilo za oblast tako ekonomski kot politični problem.

Oblast je usmerjala razvoj kmetijstva in urejala položaj kmetov z različnimi administrativnimi ukrepi. Na položaj kmetov so vplivali obvezna oddaja (odkup) viška pridelkov in živine, sistem racionirane in od 1948 zagotovljene preskrbe, agrarna reforma (1945/46), ustanavljanje kmetijskih zadrug (1946) ter kolektivizacija kmetijstva z ustanavljanjem kmetijskih obdelovalnih zadrug po sporu z informbirojem. Pomemben vpliv na položaj kmetov je imel prvi petletni plan (1947–1951). Posledica njegovega izvajanja je bila tudi, da se je vedno več kmetov zaposlovalo v industriji. Veliko je bilo namreč kmetov, ki se samo s kmetijstvom niso mogli preživljati in so zato iskali zaposlitev v industriji. To je pripeljalo do začetka procesa deagrarizacije podeželja in spreminjanja čistega kmečkega prebivalstva v polproletariat. Zaradi administrativnega sistema obvezni oddaj in setvenih načrtov ter izvajanja petletnega plana so se namreč zmanjšali že sicer skromni pridelki v kmetijstvu, ki ni bilo več sposobno zagotoviti prehrane prebivalstva niti oskrbovati industrije. Proces hitre deagrarizacije je imel tudi politični značaj. Z ekonomskim pritiskom na kmete, predvsem preko sistema preskrbe, je želel politbiro centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije (KPS) spomladi 1949 zagotoviti dodatno delovno silo za industrijo. Kmetje, ki so hrano pridelali sami, namreč niso bili upravičeni do zagotovljene preskrbe. Zato so v industriji zaposlovali predvsem kmete, ki so imeli manj kot pet hektarjev zemlje, saj njihov pridelek običajno ni zadoščal za preživetje družin. Od leta 1948 do leta 1953 se je delež kmečkega prebivalstva zaradi zaposlovanja v neagrarnih panogah, predvsem v industriji, zmanjšal za 8 %, v Sloveniji pa je bilo leta 1953 41 % kmečkega prebivalstva.<sup>4</sup>

Našteti ukrepi so sprožili nezadovoljstvo med kmeti, saj oblast pri njihovem določanju in izvajanju ni upoštevala dejanskih razmer na terenu. Upor kmetov je oblast kaznovala. Zaradi neupoštevanja predpisov oziroma neizpolnjevanja obveznosti se je v prvih povojnih letih zvrstilo veliko sodnih procesov proti kmetom, ki so dosegli vrh med letoma 1949 in 1951 s t. i. kulaškimi procesi, kmetje pa so bili kaznovani tudi v številnih upravnih postopkih.

## KMETIJSKA POLITIKA IN POLOŽAJ KMETOV PO SPORU Z INFORMBIROJEM

Leta 1948 je izbruhnil spor z informbirojem. Odnosi med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo so se poslabšali že konec leta 1947, ko je sovjetska vlada odložila

<sup>3</sup> Čepič, *Kmetijska politika in kmetijstvo*, str. 890.

<sup>4</sup> Čepič, *Spreminjanje poklicne sestave prebivalstva*, str. 972.

sklenitev trgovinskih sporazumov z Jugoslavijo.<sup>5</sup> Marca 1948 je Sovjetska zveza odpoklicala svoje vojaške in civilne strokovnjake, centralna komiteja jugoslovanske in sovjetske partije pa sta si spomladi 1948 izmenjala več pismem.<sup>6</sup> Članice informbiroja so se brez predstavnikov KPJ sestale konec junija v Bukarešti in sprejele posebno resolucijo o stanju v jugoslovanski partiji. V njej so KPJ označile za »*kulaško stranko*« ter ji med drugim očitale zgrešeno kmetijsko politiko in krepitev kapitalističnih elementov na vasi.<sup>7</sup> KPJ je bila deležna očitkov, da odstopa od sovjetskega modela graditve socializma in je bila zato izključena iz informbiroja.

Politika jugoslovanskega vodstva je imela po sporu z informbirojem dvojni značaj. Po eni strani je oblast preganjala t. i. informbirojevce, torej tiste, ki so se strinjali z resolucijo informbiroja, po drugi strani pa je sprejela več ekonomskih in političnih ukrepov, s katerimi je želela dokazati svojo poslušnost Moskvi. Jugoslavija se je znašla v zelo težkem političnem, predvsem pa gospodarskem položaju, saj so države vzhodnega bloka uvedle gospodarsko blokado, pomoči zahodnih držav pa po zavrnitvi Marshallovega načrta tudi ni bilo. Ogroženo je bilo izvajanje petletnega načrta, ki ga je moralo partijsko vodstvo že leta 1948 omejiti. Ljudem je grozila lakota, obstajala pa je tudi nevarnost vojaške intervencije z Vzhoda. Zato so začeli jugoslovanski voditelji jeseni 1948 previdno navezovati stike z zahodnimi državami. Njihovo »*politiko opazovanja*« je kmalu zamenjala »*premišljena politika pomoči, ki so jo diplomati poimenovali 'keeping Tito afloat'*«. <sup>8</sup> Jugoslavija je tako sčasoma prejela precejšnjo nepovratno gospodarsko pomoč v zameno za nekatere koncesije (izpustitev zagrebškega nadškofa Alojzija Stepinca iz zapora, opustitev kolektivizacije). Sredi februarja 1949 so se Združene države Amerike tudi odločile, da bodo Jugoslaviji omogočile nakup strateškega materiala, ki ga je bilo prepovedano izvažati v države vzhodnega bloka. Konec leta 1949 pa je bila Jugoslavija deležna tudi vojaške pomoči.<sup>9</sup>

Ena od pomembnih posledic spora z informbirojem je bila, da je partija močno zaostрила odnos do kmetov, saj je resolucija kritizirala tudi kmetijsko politiko. Edvard Kardelj je na petem kongresu KPJ julija 1948 napovedal začetek procesa t. i. socialistične preobrazbe vasi oziroma kolektivizacije kmetijstva z ustanavljanjem kmetijsko obdelovalnih zadrug. Napovedal je zaostritev razrednega boja in skorajšnjo »*likvidacijo kapitalističnih elementov*

<sup>5</sup> Režek, *Med resničnostjo in iluzijo*, str. 17–18.

<sup>6</sup> *Pisma CK KPJ in pisma VKP(b)*, str. 18–27, 35–38.

<sup>7</sup> Drnovšek, *Zapisniki politburoja CK KPS/ZKS*, str. 112–113; *Pisma CK KPJ in pisma VKP(b)*; Režek, *Med resničnostjo in iluzijo*, str. 18; *Zgodovina ZKJ*, str. 308–310.

<sup>8</sup> Lees, *Keeping Tito afloat*.

<sup>9</sup> Režek, *Med resničnostjo in iluzijo*, str. 19–24; Režek, *Spor z Informbirojem*, str. 933, 936.

na vasi«. <sup>10</sup> Ekonomski in politični pritisk so takrat posebej občutili veliki kmetje – kulaki. <sup>11</sup>

Teoretična izhodišča razvoju kmetijstva po socialistični poti je postavil že Lenin. Boj proti t. i. kapitalističnim elementom na vasi, tj. proti kulakom, je po njegovem mnenju potekal v dveh fazah. V prvi je šlo za omejevanje njihovega delovanja, druga faza pa je pomenila »likvidacijo kulakov kot razreda. [...] Voditi ofenzivo proti kulaštvu se pravi pripraviti za stvar in udariti po kulaštvu, toda udariti tako, da si ne bo moglo nikoli več opomoči.« <sup>12</sup> Leninovo stališče je bilo: »Obesite (brez zadržkov, tako da bodo ljudje videli) najmanj sto znanih kulakov, bogatašev, pijavk. [...] Opravite to na način, da bodo na stotine kilometrov okoli ljudje videli, trepetali, vedeli, kričali: ti davijo in davijo do smrti krvosesne kulake.« <sup>13</sup>

Takšnemu razmišljanju je sledila tudi jugoslovanska partija. V tem pogledu je posebej pomenljiv govor Josipa Broza Tita makedonskim zadružnikom v Skopju avgusta 1949, kjer je pojem kulaka opredelil takole: »To je pojem sovražnika socializma, to je naziv za kapitalistične elemente na vasi. Ne moremo reči, da je meja med srednjim kmetom in kulakom. Ne moremo reči, da je srednji kmet tisti, ki ima 8 do 10 ha zemlje, kulak pa tisti, ki ima 10 do 15 ha ali več. Tako ne moremo potegniti meje. Mejo določimo takole: kdo je za socializem, kdo pa proti njemu. Če je kdo proti socializmu, je njegov sovražnik in se nič ne razlikuje od 'kulaka', čeprav nima niti pedi zemlje.« <sup>14</sup>

Jugoslovanska oblast se je pri ustanavljanje kmetijsko obdelovalnih zadrug zgledovala po izkušnjah kolektivizacije v Sovjetski zvezi. Predpostavljala je, da bo probleme preskrbe rešila z uzakonitvijo kolektivnega kmetijstva po vzoru sovjetskega, ki naj bi bilo bolj produktivno od individualne kmetijske proizvodnje. <sup>15</sup> Izvajanje kolektivizacije kmetijstva v praksi je določil centralni komite KPJ konec januarja 1949 s posebno resolucijo. <sup>16</sup> Glavni cilj je bil okrepiti zadružni in državni sektor v kmetijstvu ter na ta način premagati zaostanek v razvoju kmetijstva v primerjavi z razvojem industrije. Partija je kot

<sup>10</sup> V. kongres KPJ, str. 347–350, 353.

<sup>11</sup> Beseda kulak v ruščini pomeni pest. Izraz so najprej uporabljali za posojevalce denarja, trgovce in druge pridobitnike. Kasneje se je beseda kulak uveljavila za bogate kmete, ki so po agrarni reformi leta 1906 pridobili razmeroma velika posestva in so bili tudi finančno sposobni zaposliti delovno silo. V obdobju Leninove nove ekonomske politike (1921) so kulaki predstavljali vedno večjo grožnjo komunistični oblasti in so se uprli nasilni kolektivizaciji, ki jo je Stalin začel izvajati konec dvajsetih let 20. stoletja. V procesu kolektivizacije kmetijstva so kulaki kot razred leta 1934 izginili.

<sup>12</sup> Stalin, *Vprašanja leninizma*, str. 324–326, 354–355.

<sup>13</sup> Mikola, *Rdeče nasilje*, str. 308.

<sup>14</sup> Maršal Tito je govoril makedonskim zadružnikom, str. 1–2.

<sup>15</sup> Pučnik, O dilemah našega kmetijstva, str. 437, 439–440.

<sup>16</sup> Resolucija o osnovnih nalogah Partije, št. 2.

najuspešnejše sredstvo za doseganje tega cilja videla v ustanavljanju kmetijsko obdelovalnih zadrug. Zakonsko podlago za njihovo ustanavljanje je prinesel *Temeljni zakon o kmetijskih zadrugah*.<sup>17</sup> Zadruge je opredelil kot gospodarske organizacije, v katere naj bi se združevali kmetje z namenom, da bi izboljšali kmetijsko proizvodnjo, zvišali življenjsko raven in zgradili socializem na vasi.<sup>18</sup> Določal je visoke kazni za kazniva dejanja proti zadrugam (poškodba združnega premoženja, oviranje kolektivizacije, propaganda proti zadrugam), tudi kazen zaplembe premoženja in v najhujših primerih smrtno kazen.

Kmetje naj bi se v zadruge vključili prostovoljno, torej sami in brez prisile. Ker se to ni zgodilo, je partija zaostrila stališče in poudarila, da je treba kmeta postaviti pred izbiro, ali gre v zadrugo ali pa bo deležen strogih ekonomskih ukrepov (obvezne oddaje, visoki davki). Tako je ustanavljanje zadrug kmalu preraslo v kampanjo, v kateri je bilo kršeno načelo prostovoljnega vstopa. Velik del kmetov se je vključil v zadruge zaradi političnega in ekonomskega pritiska organov oblasti ali celo pod pritiskom najbližjih sorodnikov.<sup>19</sup> Kmetje so bili zaprti zaradi neizpolnjevanja obveznih oddaj, ne da bi čutili, da so nekaj storili narobe. Podobno je bilo s preprodajo kmetijskih pridelkov: to je bila posledica dejstva, da industrijskih izdelkov niso mogli kupiti, ker ni bilo denarja, zato so jih skušali dobiti v zameno za kmetijske pridelke. Take ukrepe so kmetje razumeli kot prisilo in razlaščenje, česar so se bali že ob izvajanju agrarne reforme na začetku leta 1946. Zato so se upirali, po drugi strani pa so ti ukrepi pospešili odhod kmetov iz vasi v mesta. Oblast je odgovorila z novimi represivnimi ukrepi, ki so privedli tudi do kulaških sodnih procesov.<sup>20</sup>

Največ kmetijskih obdelovalnih zadrug je bilo ustanovljenih leta 1949, ko jih je bilo v Jugoslaviji 6492, v Sloveniji pa 352. Že naslednje leto je ustanavljanje zadrug močno upadlo. Konec leta 1951 je bilo v Sloveniji 381 zadrug, v katere je bilo vključenih 8600 kmečkih gospodarstev z 32.000 člani. Nato se je začelo število kmetijskih zadrug hitro zmanjševati in leta 1954 jih je bilo le še 43. V Sloveniji je ena zadruga obdelovala povprečno 83 hektarjev površin; jugoslovansko povprečje je bilo 220 hektarjev. V kmetijske obdelovalne zadruge so se vključevali predvsem mali kmetje in bajtarji, srednje velikih kmetov je

<sup>17</sup> Uradni list FLRJ, št. 49/1949, št. 54/1949.

<sup>18</sup> Zakon je določil dve vrsti kmetijskih zadrug: 1. splošne kmetijske zadruge, v katere so se združevali kmetje, ki so želeli obdržati svoje individualno gospodarstvo; 2. kmetijske obdelovalne zadruge, ki so združevale kmete v kolektivna kmetijska gospodarstva. Kmetje so v kmetijske obdelovalne zadruge dali svojo zemljo in delovne pripomočke za skupno kmetijsko pridelovanje. Članica zadruge je postala cela družina, ki je lahko za lastne potrebe obdržala ohišnico.

<sup>19</sup> *Zgodovina ZKJ*, str. 317–318; *Pregled zgodovine ZKJ*, str. 380–385.

<sup>20</sup> Arhiv Republike Slovenije (ARS), SI AS 353, Javno tožilstvo Republike Slovenije (AS 353), fasc. 9, Poročilo o delu JT LRS od 1. 6.–31. 12. 1949; Pučnik, O dilemah našega kmetijstva, str. 444.

bila v zadrugah petina, velikih pa desetina. Zadruge so bile ekonomsko šibke in niso izpolnile osnovnih ciljev ustanovitve, tj. povečanja kmetijske proizvodnje in oskrbe trga s kmetijskimi pridelki.<sup>21</sup>

Upadanje števila novih zadrug je bilo tudi posledica nepravilnosti pri njihovem ustanavljanju in nasilja nad kmeti, ki so začeli jeseni 1951 množično izstopati iz zadrug. Spremenjene zunanje politične razmere in odnosi zahodnih sil do Jugoslavije po sporu z informbirojem so sprostili politično in gospodarsko blokado, ki jo je doživela Jugoslavija. To je sprožilo premike tudi v kmetijski politiki in tako je začela oblast v letih 1951 in 1952 postopoma odpravljati administrativne ukrepe na področju kmetijstva, kot na primer obvezno oddajo in odkupe, odpravljene so bile živilske in potrošniške nakaznice, zmanjšal pa se je tudi pritisk na kmete glede ustanavljanja zadrug.<sup>22</sup>

V zvezi s procesom kolektivizacije kmetijstva je zanimivo razmišljanje poslanca v prvem parlamentu samostojne Slovenije Ivana Pučnika. Leta 1989 je namreč ocenjeval, da je kmetijska politika po koncu vojne temeljila na ideoloških zablodah. Po njegovem mnenju so kmetje »partiji zamerili predvsem to, da je rinila z glavo skozi zid, čeprav so njeni kadri vsaj do neke mere poznali katastrofalne posledice podobne kmetijske politike v Sovjetski zvezi«. Kljub temu je oblast vsilila kolektivizacijo: razlika med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo je bila po njegovem mnenju samo v imenu – v Jugoslaviji so ustanavljali kmetijske obdelovalne zadruge, v Sovjetski zvezi pa kolhoze. Posebej je izpostavil tudi dejstvo, da je partija s kolektivizacijo močno udarila po kmetih, ki so bili njen najštevilčnejši zaveznik v času druge svetovne vojne.<sup>23</sup>

Oblasti ni uspelo izvesti kolektivizacije kmetijstva, a se temu cilju ni dokončno odrekla. Leta 1953 je uzakonila novi zemljiški maksimum in izvedla t. i. drugo agrarno reformo. Kmetje so smeli po *Zakonu o zemljiškem skladu splošnega ljudskega premoženja in o dodeljevanju zemlje kmetijskim organizacijam* obdržati 10 hektarjev obdelovalne zemlje, v primeru slabše kakovosti zemlje pa 15 hektarjev. Presežek zemlje je bil razlaščen in je prešel v sklad splošnega ljudskega premoženja; to zemljo so dobile v uporabo kmetijske zadruge in kombinati. S tem je bil odpravljen sloj večjih kmetov v Sloveniji.<sup>24</sup>

<sup>21</sup> Čepič, *Kolektivizacija in kolhozništvo*, str. 178; Pučnik, *O dilemah našega kmetijstva*, str. 440–443; Režek, *Spor z Informbirojem*, str. 937–938.

<sup>22</sup> Mikola, *Dokumenti o kulaških procesih*, str. 5–6.

<sup>23</sup> Arhiv Študijskega centra za narodno spravo (Arhiv SCNR), Rokopis Ivana Pučnika 14. marca 1989; Munda, *V imenu ljudstva*, str. 132–134, 147.

<sup>24</sup> Mikola, *Dokumenti o kulaških procesih*, str. 6.

## KAZNOVALNA POLITIKA PO SPORU Z INFORMBIROJEM

Na izvedbo sodnih procesov proti kmetom po koncu vojne so vplivali različni ukrepi oblasti na področju kmetijstva kot taki ter navodila partijskega in političnega vodstva za njihovo izvajanje. Kljub temu da se ta navodila niso nanašala neposredno na delovanje sodišč in izvedbo sodnih procesov, jih lahko označimo kot temeljne smernice sodiščem, kako naj izvajajo kaznovalno politiko proti kmetom.

Sodni procesi proti kmetom so se začeli jeseni 1945. Sodišča so jim sodila na podlagi *Zakona o pobijanju nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže*,<sup>25</sup> ki ni vseboval temeljnih kazenskopравnih načel demokratičnih držav, saj kazniva dejanja niso bila natančno določena.<sup>26</sup> To je omogočalo sojenje po načelu analogije: kaznivo je bilo vsako gospodarsko delovanje, ki je bilo zgolj »podobno navedenim primerom«. Ministrstvo za pravosodje Ljudske republike Slovenije (LRS) je avgusta 1946 namreč zapisalo, da zakonodajalec v zakonu ni mogel opredeliti vseh oblik tovrstnih kaznivih dejanj, zato je bilo treba prijaviti in preganjati tudi tista dejanja, ki jih zakon ni posebej določal kot kazniva, a so povzročila take posledice kot zakonsko določena kazniva dejanja.<sup>27</sup> Kako so sodišča (in tožilstva) sledila temu navodilu, kaže obrazložitev sodbe, v kateri je sodnik okrajnega sodišča v Celju Adolf Reya med drugim zapisal, da za špekulacijo ni »bistveno, da se je ta že izvršila marveč zadostuje že okolnost, da je obtoženi imel namero s predmeti množične potrošnje špekulirati«. <sup>28</sup> Posledica takšnega razumevanja zakona je bila, da so tožilstva in sodišča izvajala kaznovalno politiko, ki je v danem trenutku ustrezala oblasti. S tem se je spekter kaznivih dejanj, ki jih je bilo mogoče soditi po tem zakonu, močno razširil.

Splošna politična direktiva v zvezi s kaznivimi dejanji nedovoljene trgovine, špekulacije in sabotaže je bila, da jih je treba zaradi njihove aktualnosti obravnavati prednostno. Z njimi naj bi odpravili številne gospodarske težave po koncu vojne, pomanjkanje blaga in dosegli njegovo ustrežnejšo razdelitev. Predvsem pa je obveljala ocena, da bodo na ta način prisilili kmete, trgovce in druge k bolj vestnemu prijavljanju zalog in pridelkov, preprečili črno klanje živine ter nezakonit promet z izdelki široke potrošnje.<sup>29</sup>

<sup>25</sup> Uradni list DFJ, št. 26/1945.

<sup>26</sup> Ferjančič, Šturm, *Brezpravje*, str. 35.

<sup>27</sup> ARS, SI AS 227, Državni sekretariat za pravosodno upravo Ljudske republike Slovenije (AS 227), III/1946–A, fasc. 32–1330, št. 389/46, Pojasnila k zakonu o nedovoljeni trgovini, nedovoljeni špekulaciji in gospodarski sabotaži 26. avgusta 1946.

<sup>28</sup> Mikola, *Dokumenti o kulaških procesih*, str. 45.

<sup>29</sup> Vodušek Starič, *Ozadje sodnih procesov v Sloveniji v prvem povojnem letu*, str. 152.

Že konec leta 1945 je partija ugotavljala, da so sodišča za kazniva dejanja špekulacije in sabotaže izrekala prenizke kazni. Zato so tožilstva in sodišča dobila navodilo, naj zaostrijo kaznovalno politiko. Poleg tega je centralni komite KPJ konec decembra 1945 sprejel direktivo za ustanovitev posebnih svetov za sojenje kaznivih dejanj nedovoljene trgovine, špekulacije in sabotaže. S sprejetjem te direktive se je kampanja proti (domnevnim) špekulantom in saboterjem močno zaostrila. Boris Kidrič je takrat poudaril, da je zakon za najtežja tovrstna kazniva dejanja predvidel tudi smrtno kazen.<sup>30</sup> Spomladi 1946 je ostro nastopil pomočnik ministra za pravosodje Silverij Pakiž, ki je poudaril, da morajo sodišča čim bolj učinkovito podpreti boj proti špekulaciji in sabotaži: *»V takih slučajih je treba udariti tako odločno, da bo ljudem prestala sapa«*.<sup>31</sup>

Komunistična oblast je močno zaostrila odnos in kaznovalno politiko proti kmetom po sporu z informbirojem, ko se je začel proces socialistične preobrazbe (kolektivizacije) kmetijstva z ustanavljanjem kmetijsko obdelovalnih zadrug. Pomembno vlogo so imela v tem procesu sodišča. Predsednik okrajnega sodišča v Ljutomeru Franc Zavašnik je leta 1948 poudarjal, da graditev socializma na vasi zahteva *»ostro borbo za uničenje ostanka kapitalističnih elementov«*.<sup>32</sup> Na konferenci predsednikov sodišč decembra 1948 so prisotni sklenili, da morajo sodišča *»stremeti k izoblikovanju socialistične kvalitete svojega dela, ki mora temeljiti na pravilnem odnosu do naše družbene politične stvarnosti in do našega človeka«*. Sodišča so morala zato *»z vso ostrino izvajati linijo borbe proti vsem oblikam kriminala, ki izvirajo iz delovanja razrednega sovražnika in zavirajo našo graditev socializma«*.<sup>33</sup>

Konec junija 1949 so se predsedniki okrajnih sodišč mariborskega okrožja zbrali na konferenci v Mariboru. Že omenjeni Zavašnik je takrat poudaril, da mora biti kaznovalna politika sodišča *»v soglasju z drugimi forumi«* in da morajo izrečene kazni najti *»pravilen odmev med ljudskimi množicami«*.<sup>34</sup> Predsednik okrajnega sodišča Maribor mesto Drago Tribnik pa je ocenjeval, da v procesu graditve socializma na vasi *»odpor sovražnikov vendar ni prenehal, marveč, da nasprotno v sedanji fazi, ko se zaostruje razredna borba, kaže*

<sup>30</sup> Kidrič, Neizprosni boj špekulaciji, str. 2.

<sup>31</sup> ARS, AS 227, Org/1947, fasc. 54–87, št. 66/47, Zapisnik druge konference predsednikov okrajnih sodišč 6. aprila 1946.

<sup>32</sup> Pokrajinski arhiv Maribor (PAM), SI PAM 0436, Okrajni ljudski odbor Ljutomer (PAM 0436), šk. 381, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Ljutomer 22. junija 1948.

<sup>33</sup> ARS, AS 227, Org/1948, fasc. 141–204, št. 196/48, Sklepi III. konference predsednikov sodišč 21. in 22. decembra 1948.

<sup>34</sup> Šturm, *Ozadje slovenskega pravosodja I.*, Zapisnik sektorske konference v Mariboru 27. junija 1949.

*celo tendence naraščanja*«. <sup>35</sup> Zato je bila glavna naloga sodišča s konkretnimi odločbami odstranjevati ovire, ki so omejevale razvoj socializma. <sup>36</sup> Predsednik murskosoboškega okrajnega sodišča Pavel Grom je opozoril, da skušajo »kapitalistični in kulaški elementi iz različnih krajev našega okraja s svojim saboterskim delom [...] več ali manj odkrito škodovati naši gospodarski politiki in izigravati naše gospodarske uredbe«. Zato je poudaril, da je v procesu kolektivizacije kmetijstva posebej pomembno kazensko sodstvo, saj »izloča razredne sovražnike in ščiti interese delavskega razreda«. <sup>37</sup>

Posledica zaostrenih razmer po sporu z informbirojem je bila, da se je med letoma 1949 in 1951 močno povečalo tudi število sodnih procesov proti kmetom. Na t. i. kulaških procesih <sup>38</sup> so bili večinoma obsojeni veliki kmetje zaradi nedovoljene špekulacije in sabotaže ter zaradi nasprotovanja ustanavljanju kmetijsko obdelovalnih zadrug. Zgodovinar dr. Milko Mikola ugotavlja, da so bili ti procesi »povsem politične narave«. <sup>39</sup> Veliko jih je bilo pripravljenih v naprej, bodisi s ciljem zaplembe premoženja kmetov v korist zadrug bodisi z namenom preprečitve sabotaže in špekulacije. <sup>40</sup>

Na kulaških procesih, največ jih je bilo na Štajerskem in v Prekmurju, so sodišča sodila kmetom na podlagi *Zakona o zatiranju nedovoljene trgovine, nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže* <sup>41</sup> ter *Temelnjega zakona o kmetijskih zadrugah*. Izrekala so ostrejša kazni kot prejšnja leta, predvsem visoke prostostne in denarne kazni. Za razliko od procesov proti kmetom v prejšnjih letih pa so sodišča kot najhujšo izrekala tudi kazen zaplembe premoženja, največkrat v letih 1949 in 1950. S tem v zvezi je zelo značilno stališče predsednika okrajnega sodišča v Celju dr. Marjana Pavliča: »Če n.pr. posestvo veliko 20 ha ali celo 35 ha ne more oddajati skupnosti niti kg krompirja, niti 1 liter mleka itd., potem je dolžnost skupnosti da se pobriga, da bo posestvo racionalno izkoriščeno, da preko ljudskega sodišča lastniku odvzame možnost sabotiranja gospodarskih ukrepov in izreče zaplembo premoženja poleg občutne časovne kazni. Zaplemba premoženja je edina primerna kazen, s katero se večjim saboterjem odvzame obenem z njihovo gospodarsko bazo tudi možnost

<sup>35</sup> PAM, SI PAM 0553, Mestni ljudski odbor Maribor (PAM 0553), šk. 1146, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Maribor mesto 30. avgusta 1949.

<sup>36</sup> PAM, PAM 0553, šk. 1148, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Maribor mesto 26. februarja 1951.

<sup>37</sup> PAM, SI PAM 0438, Okrajni ljudski odbor Murska Sobota (PAM 0438), šk. 545, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Murska Sobota 23. novembra 1950.

<sup>38</sup> Čoh Kladnik, *Kulaški procesi v Sloveniji med letoma 1949 in 1951*.

<sup>39</sup> Mikola, *Povojne nasilne razlastitve premoženja*, str. 62.

<sup>40</sup> Mikola, *Dokumenti o kulaških procesih*, str. 5, 6.

<sup>41</sup> Uradni list FLRJ, št. 56/1946.

*oškodovanja družbenih koristi, obenem pa služi tudi kot opozorilo drugim, da ne bi izvrševali sličnih kaznivih dejanj.*»<sup>42</sup>

Z zaplembo premoženja je oblast prišla do gospodarskih poslopij in živine, kar je nato dodelila kmetijsko obdelovalnim zadrugam. Pravosodne institucije so že ob posameznih procesih ugotavljale, da je bilo izrekanje kazni zaplembe premoženja večkrat neupravičeno. Predsednik okrožnega sodišča v Mariboru Franc Venturini je konec junija 1949 kritiziral nekatera okrajna sodišča, ki so kazen zaplembe premoženja obravnavala kot »*pripomoček za hitrejšo ustanavljanje obdelovalnih zadrug*«. Takšne postopke je označil kot nepravilne in je predsednike sodišč opozoril, da kazen zaplembe premoženja ne sme biti osnova za ustanavljanje zadrug. Podobno je tudi Tribnik izpostavil napačno prakso sodišča v primeru obsojenih kmetov iz Zrkovcev pri Mariboru, kjer je sodišče izreklo zaplembe premoženja »*predvsem z namenom ustanoviti obdelovalno zadrugo, pri tem pa se je kršilo načelo prostovoljnega vstopa v zadrugo*«. <sup>43</sup> Kljub temu je bila zaplemba premoženja po sodni poti eden od načinov ustanavljanja kmetijsko obdelovalnih zadrug, predvsem tam, kjer oblast kmetov ni mogla pridobiti za njihovo ustanovitev.

Stališča sodišč glede kaznovalne politike se odražajo tudi v utemeljitvah sodb, v katerih so prevladali argumenti, ki so odražali politično in gospodarsko stanje v državi. Značilen je primer obrazložitve sodbe, v kateri je predsednik okrajnega sodišča v Slovenski Bistrici dr. Milan Gorup zapisal: »*Že neštetokrat je bilo povdarjeno v časopisih, na sestankih in v govorih naših vodilnih politikov, kake so dolžnosti kmetov do skupnosti. Zavedni kmetje se dobro zavedajo teh dolžnosti in izpolnjujejo svoje obveze v obliki oddaj kmetijskih proizvodov, zavedajoč se, da je treba prehraniti delovno ljudstvo v mestih in vaseh.*»<sup>44</sup>

Tožilci in sodniki so na procesih označevali kmete kot »*tipične saboterje večjega kova*« in »*vaške mogotce*«, ki da so »*sovražno razpoloženi napram ljudski oblasti*«. Njihovo delovanje je bilo odraz »*kapitalistične miselnosti*«, delovali so »*egoistično*« in zasledovali le lastne koristi. Zato so bili za sodišča nesprejemljivi zagovori obtoženih kmetov, da so se zmotili v velikosti posejanih površin, da je primanjkovalo delovne sile ali da je bila živina bolna. Sodišča tudi niso sprejela zagovorov obtožencev, da so pridelali manj, kot bi morali oddati, in zato niso mogli oddati predpisane količine, da je bila letina

<sup>42</sup> Zgodovinski arhiv Celje (ZAC), SI ZAC 0098, Okrajni ljudski odbor Celje (ZAC 0098), šk. 186, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Celje 14. februarja 1950.

<sup>43</sup> Šturm, *Ozadje slovenskega pravosodja I.*, Zapisnik o konferenci s predsedniki okrožnih sodišč 4. marca 1950 in Zapisnik sektorske konference v Mariboru 27. junija 1949.

<sup>44</sup> Prim.: Mikola, *Dokumenti o kulaških procesih*, str. 92.

slaba, da niso prejeli odločb o obvezni oddaji ali da niso imeli denarja za plačilo odmerjenih davkov.<sup>45</sup>

Kmete so zaradi neizpolnjevanja obveznosti kaznovali tudi upravni organi. Poverjenišтва za notranje zadeve so jih pošiljala na družbeno koristno delo. Seznane kmetov, ki so jim določili tako kazen, so sestavljali lokalni partijski aktivisti.<sup>46</sup> Pri okrajnih ljudskih odborih so bile ustanovljene posebne komisije za zatiranje nedovoljene trgovine in nedovoljene špekulacije. Ustavno sodišče Republike Slovenije je kot nesprejemljivo označilo prakso, da so te komisije združevale sicer »*nezdružljive funkcije odkrivanja, pregona (obtožbe) in odločanja o kazni*«. Komisije so same odločale, katere primere bodo odstopile sodiščem oziroma kdaj bodo same izrekle kazni ali zaplenile predmete, povezane s kaznivim dejanjem.<sup>47</sup>

Število izrečenih kazni po upravni poti je močno naraslo v drugi polovici leta 1949. Javno tožilstvo LRS je konec leta 1949 opozarjalo na nekatere nepravilnosti, kot npr. da so upravni organi kaznovali kmete, čeprav so dokazali, da so izpolnili vse predpisane obveze, in da so upravni organi začeli kaznovati kmete še pred potekom roka za izpolnitev obvez. Komisije so jih kaznovale za isti prekršek dvakrat in niso pravilno odmerjale višine kazni glede na družbeno nevarnost kaznivega dejanja in glede na socialni položaj kaznovanih. Javno tožilstvo LRS je takšno prakso pripisalo nezadostnemu poznavanju kazenskih predpisov.<sup>48</sup>

#### SODNI PROCESI ZARADI NEDOVOLJENE TRGOVINE, ŠPEKULACIJE IN SABOTAŽE

Tožilstva in sodišča so leta 1949 zaznala velik porast špekulativnih in sabotažnih kaznivih dejanj, ki so ga pripisovala izvajanju procesa diferenciacije na vasi.<sup>49</sup> Večino so po prepričanju predsednika ljubomerskega okrajnega sodišča Zavašnika storili večji kmetje, ki naj bi tako pokazali, da »*skušajo več ali manj izigrati naše gospodarske uredbe in na ta način škodovati naši gospodarski politiki*«. <sup>50</sup> Predvsem v severovzhodni Sloveniji, na Štajerskem in v Prekmurju,

<sup>45</sup> Prav tam, str. 29, 33, 38, 39, 42, 45, 68, 69, 86, 88.

<sup>46</sup> Prav tam, str. 5, 6; Mikola, *Zaplembe premoženja*, str. 230, 235, 238.

<sup>47</sup> Uradni list RS, št. 24/1996.

<sup>48</sup> ARS, AS 353, šk. 5, Bilteni javnega tožilstva LRS, 27. novembra 1949.

<sup>49</sup> PAM, PAM 0438, šk. 545, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Murska Sobota 15. februarja 1950; SI PAM 0434, Okrajni ljudski odbor Radgona (PAM 0434), šk. 112, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Gornja Radgona 6. oktobra 1951.

<sup>50</sup> PAM, PAM 0436, šk. 381, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Ljutomer 18. avgusta 1949.

so predsedniki okrajnih sodišč porast teh dejanj pripisovali tudi dejstvu, da so njihovi okraji pretežno kmetijski.<sup>51</sup>

Tudi sodišča so vodila brezkompromisen boj proti špekulaciji. Predsednik okrajnega sodišča v Dolnji Lendavi Rudolf Čarni je svoje stališče pojasnil na primeru kmetov, ki so jih preganjali zaradi preprodaje belih žit v lendavskem okraju: *»To niso delali radi tega, ker bi težko živeli, saj je v našem okraju dovolj mesta za vsako prosto delovno silo, ampak iz čiste špekulacije, da bi na račun širokih ljudskih interesov vnašali nered v naše gospodarstvo. [...] Čudno je le [...], da so prijavljeni ljudje, ki imajo toliko zemlje, da bi s svojim delom doma pošteno živeli. [...] Špekulacija se mora likvidirati. [...] Špekulacija je zakonitost kapitalizma. Naša zakonitost pa je borba za izgradnjo socializma.«*<sup>52</sup>

Tako kot v prvih povojnih letih so bila tudi v času izvajanja procesa kolektivizacije kmetijstva najpogostejša sabotažna kazniva dejanja neizpolnjevanje predpisanih oddaj (žit, krompirja, masti, mesa, mleka ipd.) in odkupov, kmetje niso prijavili vseh ornih površin ali so dajali lažne prijave o z različnimi kulturami posejanih površinah, mleko so redčili z vodo, niso plačevali davkov, opuščali so načrtovane setve. Odpor kmetov se je kazal tudi kot zanemarjanje obdelovanja zemlje, obnavljanja inventarja in vzreje živine.<sup>53</sup> Med kaznivimi dejanji nedovoljene špekulacije in trgovine so prevladovali črni zakoli in z njimi povezana preprodaja mesa, strojenje kož brez ustreznega dovoljenja, prekupčevanje z živino in s kmetijskimi pridelki.<sup>54</sup>

V nadaljevanju predstavljamo nekaj najznačilnejših primerov sodnih procesov. Januarja 1949 je okrajno sodišče v Mariboru sodilo skupini *»zrkovških kulakov«*, da bi strlo uporne kmete in ustanovilo kmetijsko obdelovalno zadrugo. Med obsojenimi je bil Jožef Lenhard, ki naj bi se leta 1948 izognil obvezni oddaji, ker naj bi utajil večjo površino posejane zemlje in pri popisu živine navedel lažne podatke. Marija in Jože Pobratinšek naj bi se prav tako izognila obvezni oddaji poljskih pridelkov, veliko orne zemlje naj ne bi obdelala in naj bi na črno klala živino. Jožefa in Marijo Valentan ter Alojzijo in Jožefa Fariča je obtožnica bremenila enakih kaznivih dejanj. Obsojeni so bili

<sup>51</sup> PAM, PAM 0438, šk. 546, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Murska Sobota 24. aprila 1951.

<sup>52</sup> PAM, SI PAM 0435, Okrajni ljudski odbor Lendava (PAM 0435), šk. 97, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Dolnja Lendava 26. februarja 1949.

<sup>53</sup> Prim.: ZAC, ZAC 0098, šk. 187, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Celje 14. februarja 1951; ARS AS 353, šk. 4, Poročilo javnega tožilstva LRS javnemu tožilstvu FLRJ o pregledu kriminala za maj in junij 1949; Poročilo o delu JT LRS od 1. 6.–31. 12. 1949.

<sup>54</sup> ARS, AS 353, šk. 4, Poročilo javnega tožilstva LRS javnemu tožilstvu FLRJ o pregledu kriminala za maj in junij 1949; Šturm, *Ozadje slovenskega pravosodja I.*, Zapisnik koordinacijske konference pri okrajnem javnem tožilstvu v Celju 29. aprila 1948.

na prostostne kazni in na kazen zaplembe celotnega premoženja.<sup>55</sup> Ta proces je po mnenju predsednika okrajnega sodišča pokazal »naravo in sebične namere teh izkoriščevalcev delovnega ljudstva, ki so utajevali krompir, svinje, mleko in živino. [...] Sedaj pa so prejeli zaslužene kazni in zemlja, iz katere so hoteli kovati monopolistične dobičke je prešla v last skupnosti in odslej bodo imeli od nje koristi vsi delovni ljudje.«<sup>56</sup>

Tudi okrajno sodišče v Murski Soboti je sodilo velikim kmetom zaradi utaje posejanih površin in pridelkov, ki bi jih morali oddati. Lastnika 14 hektarjev velikega posestva Katarina in Aleksander Šavel naj bi utajila 85 arov z žitom zasejane površine ter 1134 kilogramov žita, ki bi ga morala oddati. Zato sta bila obsojena na osem in deset mesecev odvzema prostosti pogojno ter na zaplembo celotnega premoženja. Andrej Cigler je imel 17 hektarjev veliko posestvo. Sodišče ga je obsodilo, ker naj bi utajil 1,3 hektarja zasejane površine oziroma 1980 kilogramov žita, in sicer na plačilo 100.000 dinarjev kazni ter zaplembo utajenega pridelka.<sup>57</sup>

Iz poročil okrajnih sodišč lahko ugotovimo, da je bilo posebej problematično črno klanje živine. Trgovanje z živino in črno klanje sta se močno razširila spomladi 1950. Najvišje število teh kaznivih dejanj so zabeležila tožilstva na Štajerskem in v Prekmurju. Še posebej se je njihovo število povečalo v ptujskem okraju, kjer naj bi se s črnimi zakoli ukvarjali predvsem mali kmetje, ki so živino kupovali tudi na Hrvaškem.<sup>58</sup> Problem črnih zakolov je izpostavil tudi predsednik okrajnega sodišča v Dolnji Lendavi Čarni. V lendavskem okraju, kjer je bilo okoli 90 odstotkov malih in srednje velikih kmetov, se je dogajalo, da so »so ljudje v nedeljo dopoldan na svojem domu poklali vse svinje samo zato, da ne bi tudi delavec v industrijskih krajih pojedel košček mesa«. Ugotavljal je, da se je to dogajalo pri ljudeh, ki se »ne morejo šteti za male kmete«.<sup>59</sup>

<sup>55</sup> Munda, *V imenu ljudstva*, str. 152–160; Utajevali so krompir, svinje, mleko in živino, str. 3.

<sup>56</sup> PAM, PAM 0553, šk. 1146, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Maribor 28. februarja 1949.

<sup>57</sup> ARS, AS 353, šk. 5, Bilteni javnega tožilstva LRS, 9.–23. avgust 1949.

<sup>58</sup> ARS, AS 353, šk. 5, Bilteni javnega tožilstva LRS, 7. avgusta 1950.

<sup>59</sup> PAM, PAM 0435, šk. 97, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Dolnja Lendava 26. februarja 1949; Šturm, *Ozadje slovenskega pravosodja I.*, Zapisnik sektorske konference v Mariboru 27. junija 1949.

## SODNI PROCESI ZARADI KAZNIVIH DEJANJ PROTI ZADRUGAM IN ZADRUŽNEM PREMOŽENJU

Sodni procesi proti kmetom zaradi nasprotovanja ustanavljanju kmetijsko obdelovalnih zadrug so potekali vzporedno s kampanjo partijskih organizacij za njihovo ustanavljanje. Največ kaznivih dejanj proti kmetijskim obdelovalnim zadrugam se je zgodilo na ustanovnih občnih zborih zadrug oziroma na sestankih kmetov, kjer so razpravljali o vstopu v zadrugo. Kazniva dejanja posameznih kmetov so se kazala v širjenju propagande proti vstopu v zadruge in v izjavah posameznikov, da izstopajo iz zadrug. Pri tem so pozivali druge zadrugnike, naj storijo enako in naj v izstopnih izjavah zapišejo, da v zadrugo niso vstopili prostovoljno, ampak pod pritiskom zaradi *»previsoke davčne odmere oz. obljub, da jim po vstopu v KOZ ne bo treba plačati davkov«*. Med kaznivimi dejanji proti zadrugam so bile pogoste še kršitve delovne discipline in prisvajanje zadrugnega premoženja (pridelkov, živine in strojev), ki so jih zadrugniki ob vstopu vložili v zadrugo. Največ teh kaznivih dejanj je Javno tožilstvo LRS v letu 1949 zaznalo v okrajih Murska Sobota, Maribor okolica, Ljutomer. Med storilci so prevladovali veliki kmetje oziroma *»dobro situirani kmetje v bogatejših okoliših, s ca 11–20 ha zemlje, torej ljudje z izrazito kulaško miselnostjo«*. V murskosoboškem okraju pa je tožilstvo med storilci teh kaznivih dejanj prijavilo tudi več srednje velikih in malih kmetov. Predvsem med slednjimi naj bi se namreč pojavile govorice, da bodo morali kmetje v zadrugah delati za velike kmete, in pozivi, naj mali kmetje ne vstopajo v zadruge.<sup>60</sup>

Okrajno sodišče v Ljutomeru je obsodilo srednje velikega kmeta Martina Vogrinca iz Moravcev na tri mesece odvzema prostosti, ker naj bi 29. maja 1949 na množičnem sestanku, na katerem so navzoči razpravljali o vstopu v kmetijsko zadrugo, *»kričal, da je oblast uničila že vse velike kmete, sedaj pa hoče uničiti še male in srednje kmete ter da so kmetje prisiljeni vstopiti v kmetijsko obdelovalne zadruge in da sploh ni svobode«*. Po končanem postopku naj bi udaril aktivista, ki je vodil zborovanje.<sup>61</sup>

Okrajno javno tožilstvo v Poljčanah je vložilo obtožnico proti kmetu ter nekdanjemu trgovcu in gostilničarju Davorinu Kračunu, lastniku 24 hektarjev velikega posestva. Sodišče je sledilo navedbam v obtožnici in ga obsodilo zaradi nasprotovanja in oviranja ustanavljanja kmetijsko obdelovalne zadruge v Zrečah. Kot član iniciativnega odbora za ustanovitev zadruge naj bi širil sovražno propagando, da bo *»banda postrelila tiste, ki bodo pristopili v zadrugo, da bo v zadrugi lakota in suženjstvo, ker bo oblast s puškami in biči priganjala zadrugnike k delu«*. Obsojen je bil tudi, ker naj bi klevetal ljudsko oblast

<sup>60</sup> ARS, AS 353, šk. 5, Bilteni javnega tožilstva LRS, 8. avgusta 1949.

<sup>61</sup> ARS, AS 353, šk. 5, Bilteni javnega tožilstva LRS, 14. julija 1949.

in na črno klal živino. Sodišče mu je prisodilo 22 mesecev odvzema prostosti s prisilnim delom in izreklo zaplembo celotnega premoženja. Obravnavo, ki je potekala 19. avgusta 1949 v Domu kulture v Poljčanah, je spremljalo 400 poslušalcev, med katerimi naj bi bilo tudi veliko kmetov iz okoliških vasi, ki naj bi z »razumevanjem in odobravanjem« sprejeli izrečeno kazen.<sup>62</sup>

Okrajno sodišče v Ljutomeru je v drugi polovici leta 1949 obravnavalo sedem primerov kaznivih dejanj proti kmetijskim obdelovalnim zadrugam. Predsednik sodišča Zavašnik je poročal, da naj bi se več velikih kmetov vrnilo v zadruge, da jim ne bi bilo treba plačati davkov in da bi z delovno nedisciplino razbijali zadruge. Nagovarjali naj bi ljudi, da izstopijo iz zadrug, zbirali izstopne izjave in naj bi bojkotirali delo na združni zemlji. »Radi njihove razbijaške tendence in radi odvrnitve njim sličnih omahljivih združnikov od izvršitve enakih kaznivih dejanja, je sodišče v vseh teh primerih izreklo izredno stroge kazni«, in sicer kazen odvzema prostosti od treh mesecev do petih let ter zaplembo celotnega premoženja. Zavašnik je zaključil, da so izrečene kazni »dobro odjeknile med delovnim ljudstvom, zlasti pa tudi med delovnimi in poštenimi združniki in pri večini KOZ se je utrdila delovna disciplina«. <sup>63</sup>

Okrajno sodišče v Murski Soboti je v drugi polovici leta 1949 obravnavalo tri primere kaznivih dejanj proti zadrugam. Obsodilo je velikega kmeta Ludvika Töröka in njegovo hčerko Irmo Lepoša, ker naj bi 20. junija 1949 razbila zborovanje za ustanovitev kmetijsko obdelovalne zadruge v Fokovcih, in sicer tako, da sta »nahujskala tamkajšnje ljudstvo in širila propagando proti vstopu v KOZ«. Na ustanovnem zboru zadruge naj bi pozivala ljudi, naj zahtevajo vrnitev pristopnih izjav in bojkotirajo zborovanje. S svojim nastopom naj bi dosegla, da so začeli ljudje na zborovanju vzklikati gesla, na primer »dol z zadrugami«, »smrt komunistom«, »smrt tovarnam«. Poleg tega sta prisotne pozvala, naj se uprejo miličnikom, ki so prišli, da bi oba aretirali, kar so ljudje tudi storili. Ko so miličniki izstrelili opozorilne strele v zrak, so se ljudje razšli. <sup>64</sup> Sodišče je obsodilo tudi srednjega kmeta iz Puconcev, ker naj bi na ustanovnem zboru zadruge zahteval njeno razpustitev in ker naj bi širil

<sup>62</sup> Šturm, *Ozadje slovenskega pravosodja II.*, Poročilo predsednika okrajnega sodišča v Slovenski Bistrici 15. februarja 1950; ARS AS 353, šk. 5, Bilteni javnega tožilstva LRS, od 9. do 23. avgusta 1949.

<sup>63</sup> PAM, PAM 0436, šk. 381, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Ljutomer 25. januarja 1950; ARS, AS 353, šk. 5, Bilteni javnega tožilstva LRS, 14. julija 1949 in od 9. do 23. avgusta 1949.

<sup>64</sup> PAM, PAM 438, šk. 545, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Murska Sobota 15. februarja 1950; ARS, AS 353, šk. 5, Bilteni javnega tožilstva LRS, 14. julija 1949.

sovrážno propagando. Sodišče je izreklo kazni od osmih mesecev do dveh let odvzema prostosti ter kazen zaplembe premoženja.<sup>65</sup>

Na začetku decembra 1950 je potekal pred okrajnim sodiščem na Ptuj proces proti članom kmetijsko obdelovalne zadruge Prvenci. Predsednik zadruge Janez Strelec je bil obsojen na tri leta in devet mesecev odvzema prostosti s prisilnim delom; podpredsednik zadruge in poljedelski brigadir Martin Strelec na tri leta in tri mesece odvzema prostosti s prisilnim delom; član upravnega odbora, skladiščnik in živinorejski brigadir Franc Bezjak na dve leti in tri mesece odvzema prostosti s prisilnim delom ter zadružnik Franc Zemljarič na tri mesece odvzema prostosti pogojno za dve leti. Razen Zemljariču je sodišče drugim trem izreklo tudi kazen zaplembe vsega premoženja. Obsojeni so bili kot »veliki kmetje, ki so prevzeli absolutno vodstvo v KDZ in so se neomejeno okoriščali z zadružnimi pridelki, dočim so ostali zadružniki bili izkoriščani, posedovali niso niti ohišnic in niso prejeli plačila za svoje delo«. Javno tožilstvo LRS je ob tem procesu ocenilo, da organi oblasti niso posvečali nobene pozornosti zadrugi v Prvencih, zato je okrajnemu javnemu tožilstvu naložilo, da posreduje pri okrajnem poverjeništvu za kmetijstvo, ki naj uredi razmere v zadrugi, da izrečene kazni ne bi negativno odmevale med drugimi zadružniki.<sup>66</sup>

Pred okrajnim sodiščem je bil obsojen tudi Aleksander Koren iz Borecev pri Ljutomeru. Spominjal se je, da so kmetijsko obdelovalno zadrugo ustanovili pod prisilo maja 1949: »Najprej so tri tedne dan za dnem hodili okoli nas aktivisti in nas prepričevali vedno ostreje. Nazadnje so nam že grozili, med drugim, da bodo otroke pometali iz šol, da bomo ostali vrez vsega, če ne pristanemo. Kaj sem hotel, nazadnje sem podpisal.« Ker je bil Koren eden naprednejših in uglednejših kmetov, so mu aktivisti posvetili posebno pozornost; njihovo stališče je namreč bilo, da če bo podpisal Koren, mu bodo drugi kmetje sledili. Ko je bila zadruga ustanovljena, je Koren postal njen predsednik: »To je bil cirkus! Aktivisti so zganjali mukajočo in upirajočo se živino v skupne hleve, po vasi so tekali kot norci.« Kdor je vstopil v zadrugo, je lahko obdržal le ohišnico do enega hektarja in tudi eno kravo. Maja 1951 so se v Borecih razširile govorice, da so v sosednji vasi Kokoriči ljudje odgnali zadružno živino domov. Koren je tedaj dejal, da bi tudi oni odgnali živino domov; kmetje so res storili tako, ponj pa je prišla Udba in ga odpeljala v zapor. Korena so neprestano zasliševali tri mesece. Ljutomerski zapori so bili tedaj polni, »cele upravne odbore so imeli pod ključem. Zadruge so bile tik pred tem, da se razletijo, oblast pa jih je hotela tudi s prisilo obdržati«. Korenu so marsikaj očitali, najhujša obtožba pa

<sup>65</sup> PAM, PAM 438, šk. 545, Poročilo predsednika okrajnega sodišča Murska Sobota 15. februarja 1950.

<sup>66</sup> ARS, AS 353, šk. 5, Bilteni javnega tožilstva LRS, 18. decembra 1950.

je bila spodkopavanje zadruga. Sodil mu je Jože Podlessek in mu izrekel kazen odvzema prostosti za šest mesecev in pol. Maja 1953 so zadrugo v Borecih ukinili; naloga likvidacijske komisije je bila razdeliti bremena zadruga med zadružnike, dolg je plačal tudi Koren.<sup>67</sup>

## FIZIČNO NASILJE NAD KMETI

Veliko pomanjkanje prehrambnih artiklov spomladi 1950 je zahtevalo »zaostritev izterjevanja zaostalih obveznosti«, predvsem masti, prašičev in mleka. Zato je javno tožilstvo LRS izdalo posebna navodila za »administrativno izvršbo«, v kateri so morale posebne komisije pobrati zaostale obveznosti kmetov. V posebnih »izterjevalnih« akcijah je prihajalo do velikih nepravilnosti posameznih aktivistov. Javno tožilstvo LRS je izpostavilo okraje Ljutomer, Poljčane, Gornja Radgona, Maribor okolica, Celje in Krško.<sup>68</sup> Predvsem v okrajih mariborske oblasti je prihajalo do pravih »ekscesov«, ki so se kazali v samovolji odkupovalcev. Ti so v odkupnih kampanjah uporabljali nasilne metode, »ki prekašajo po surovosti vse dosedanje nepravilnosti: nočne preiskave z nasilnim vdiranjem v hiše, tudi v vinjenem stanju, zmerjanje in grožnje z orožjem, grožnje s preselitvijo in družbeno koristnim delom, zapiranjem v kleti, ekserciranje, pretepavanje in drugo zlostavljanje, odvzem premičnin, n.pr. radio aparatov, itd. Pri tem pa odkupovalci in aktivisti, t.j. v večini slučajev uslužbenci OLO, podjetij, množičnih organizacij itd., ki so vršili navedene nezakonitosti, niso tako postopali samo proti kmetom, ki svojih obvez ne izpolnjujejo, temveč tudi proti onim, ki jih v redu izpolnjujejo«.<sup>69</sup>

V ljutomerskem okraju so aktivisti tako pretepli Jožefa Žulca, da je moral poiskati zdravniško pomoč. Odpeljali so ga iz hiše in mu grozili, da ga bodo ustrelili, če ne pove, kje skriva mast. Ponoči so vdrli tudi v hišo velikega kmeta, ga pretepali in v »spodnjem perilu gonili okoli hiše. Prisilili so ga, da se je moral plaziti po vseh štirih«.<sup>70</sup> V radgonskem okraju so aktivisti odpeljali Jožefa Petroviča ponoči na krajevni ljudski odbor in ga zaprli v klet. Pet- ali šestkrat so ga pripeljali v pisarno ljudskega odbora in ga po deset minut pretepali. Petrovič je bil težje poškodovan in več dni nesposoben za delo. Kmeta Janeza Šijanca so aktivisti pretepli na njegovem dvorišču; po tem dogodku Šijanec ni slišal na eno uho. Aktivisti so odpeljali v gozd 67-letnega Martina Muleca in ga zasliševali, čeprav jim je pokazal potrdilo, da je izpolnil

<sup>67</sup> Munda, *V imenu ljudstva*, str. 143, 144.

<sup>68</sup> ARS, AS 353, šk. 4, Poročilo o gospodarskih kaznivih dejanjih za drugo tromesečje 1950.

<sup>69</sup> ARS, AS 353, šk. 5, Bilteni javnega tožilstva LRS, 18. maja 1950.

<sup>70</sup> Prav tam.

obveznosti. 70-letna Genovefa Eferl je sama gospodarila na svojem posestvu: *»Ker iz strahu ponoči ni hotela odpreti ekipi, je udrla ta dopoldne v njeno hišo in je eden izmed članov ekipe ustrelil proti njej s pištolo, ko je starka prišla s strahom s sekiro v roki proti vratom. Odpeljali so ji vso mast in meso ter vzeli 2 litra žganja.«*<sup>71</sup>

O podobnih nepravilnostih je poročalo tudi javno tožilstvo poljčanskega okraja, kjer so aktivisti ponekod odpeljali kmetom vso živino in *»vse kar se je našlo ter celo suho sadje, orehe, žganje itd. Ljudi so gonili s pomočjo NM na KLO, kjer so jih zapirali v kleti, če so izjavili, da nimajo maščob za oddajo«*. V Prihovi so morali kmetje *»vežbati po vojaško«*, leči na tla in se plaziti; nekateri kmetje, ki so morali poveljevati, pa naj bi uporabljali *»nemško-avstrijsko komando«*. Vse to se je *»na veliko zgražanje ljudi«* dogajalo pred cerkvijo, dogajanje pa je opazoval tudi župnik.<sup>72</sup>

Kmetje so na take napade odgovorili tudi tako, da so napadali aktiviste in člane odkupnih komisij. Takšni izpadi so se dogajali predvsem v letih 1949 in 1950, ko je bila kampanja za ustanavljanje kmetijskih obdelovalnih zadrug na višku. Najpogostejši incident je bil zmerjanje članov odkupnih komisij: *»Hudičeva oblast, kakršna je danes, da krade, kakor so prej partizani ponoči, sedaj podnevi, pa naj vse skupaj hudič vzame.«* Prihajalo je tudi do preteпов; neki kmet naj bi napadel odkupovalce, *»jih vrgel po tleh ter jim grozil z vilami in nožem, češ da jim bo razparal črevesje«*. Zmerjal naj bi jih s *»Titovimi hlapci, ki kradejo, da so se naučili krasti od partizanov, ki so v gozdu kradli, da ne bodo dolgo tega delali, ker bo kmalu drugače.«*<sup>73</sup>

## SKLEP

Število sodnih procesov proti kmetom zaradi špekulativnih in sabotažnih kaznivih dejanj ter kaznivih dejanj glede ustanavljanja kmetijsko obdelovalnih zadrug je začelo upadati na začetku petdesetih let. Oblast je začela takrat odpravljati nekatere administrativne ukrepe na področju kmetijstva (odkup) in nehala izvajati kolektivizacijo kmetijstva. Vprašanje rehabilitacije kmetov, ki so bili takrat obsojeni, je ostalo odprto. Julija 1970 je ta problem izpostavil poslanec v republiškem zboru Socialistične republike Slovenije Ivan Pučnik. V poslanskem vprašanju, ki ga je poslal predsedstvu skupščine, je spraševal: *»Ali naš ustavno-pravni sistem dopušča možnost rehabilitacije tistih, ki smo jih obsodili, ker so opozarjali na posledice ukrepov določene politike, katero*

<sup>71</sup> Prav tam.

<sup>72</sup> Prav tam.

<sup>73</sup> ARS, AS 353, šk. 5, Bilteni javnega tožilstva LRS, 18. novembra 1950.

*smo v kasnejšem družbenem razvoju sami odklonili kot neprimerno?»<sup>74</sup> Tedanji republiški sekretar za pravosodje dr. Viktor Damjan je zavrnil možnost rehabilitacije kmetov in zapisal, da so sodišča sodila po tedaj veljavnih zakonih, ki da so bili odraz tedanjega političnega in ekonomskega razvoja države.<sup>75</sup>*

Vrnitev podržavljenega premoženja je predvidel novembra 1991 sprejeti *Zakon o denacionalizaciji*.<sup>76</sup> Določil je pogoje, način in postopek denacionalizacije premoženja, ki je bilo od konca druge svetovne vojne podržavljeno s predpisi o agrarni reformi, nacionalizaciji in o zaplembah. Državni zbor Republike Slovenije je oktobra 1996 sprejel *Zakon o popravi krivic*,<sup>77</sup> ki je v 3. členu opredelil določila nekaterih po koncu vojne veljavnih kazenskih predpisov, na podlagi katerih se je določil status bivšega političnega zapornika. Med njimi so tudi nekatera določila *Zakona o zatiranju nedovoljene trgovine, nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže ter Temeljnega zakona o kmetijskih zadrugah*, na podlagi katerih so potekali sodni procesi proti kmetov v prvih povojnih letih.

## VIRI IN LITERATURA

### Arhivski viri

Arhiv Republike Slovenije:

SI AS 227, Državni sekretariat za pravosodno upravo Ljudske republike Slovenije

SI AS 353, Javno tožilstvo Republike Slovenije

Pokrajinski arhiv Maribor:

SI PAM 0436, Okrajni ljudski odbor Ljutomer.

SI PAM 0435, Okrajni ljudski odbor Lendava

SI PAM 0438, Okrajni ljudski odbor Murska Sobota

SI PAM 0434, Okrajni ljudski odbor Radgona

SI PAM 0553, Mestni ljudski odbor Maribor

Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC 0098, Okrajni ljudski odbor Celje.

Arhiv Študijskega centra za narodno spravo.

<sup>74</sup> Arhiv SCNR, Poslansko vprašanje Ivana Pučnika 8. julija 1970.

<sup>75</sup> Arhiv SCNR, Odgovor sekretarja za pravosodno upravo 23. septembra 1970.

<sup>76</sup> Uradni list RS, št. 27/91.

<sup>77</sup> Uradni list RS, št. 59/1996.

### Tiskani viri

Darinka Drnovšek, *Zapisniki politbiroja CK KPS/ZKS 1945–1954*. Ljubljana 2000.

Milko Mikola, *Dokumenti o kulaških procesih na Celjskem*. Celje 1999.

*Pisma CK KPJ in pisma VKP(b)*. Ljubljana 1948.

Lovro Šturm, *Ozadje slovenskega pravosodja 1945–1950, I. in II.* Ljubljana 1995.

Uradni list Demokratične federativne Jugoslavije.

Uradni list Federativne ljudske republike Jugoslavije.

Uradni list Republike Slovenije.

*V. kongres Komunistične partije Jugoslavije*. Ljubljana 1948.

### Časopisni članki

Boris Kidrič, Neizprosen boj špekulaciji, škodljivstvu in kraji državne imovine. *Vestnik mariborskega okrožja*, 2. januar 1946, št. 1, str. 2.

Maršal Tito je govoril makedonskim zadružnikom o pomenu kmetijsko-obdelovalnih zadrug. *Kmečki glas*, 11. avgust 1949, št. 33, str. 1–2.

Resolucija o osnovnih nalogah Partije na področju socialistične preobrazbe vasi in pospeševanja kmetijske proizvodnje. *Komunist*, marec 1949, št. 2.

Utajevali so krompir, svinje, mleko in živino, da bi izkoriščali delovno ljudstvo, *Vestnik mariborskega okrožja*, 14. januar 1949, št. 11, str. 3.

### Literatura

Zdenko Čepič, Kmetijska politika in kmetijstvo. *Slovenska novejša zgodovina* 2, Ljubljana 2005, str. 889–893.

Zdenko Čepič, Spreminjanje poklicne sestave prebivalstva. *Slovenska novejša zgodovina* 2, Ljubljana 2005, str. 971–972.

Zdenko Čepič, Kolektivizacija in kolhozništvo. *Slovenska kronika XX. stoletja, 1941–1995*, Ljubljana 1996, str. 177–178.

Mateja Čoh Kladnik, *Kulaški procesi v Sloveniji med letoma 1949 in 1951*. Ljubljana 2012.

Roman Ferjančič in Lovro Šturm, *Brezpravje, Slovensko pravosodje po letu 1945*. Ljubljana 1998.

Leonid Gibianskij, Sovjetska zveza in Jugoslavija leta 1945. *Slovenija v letu 1945: zbornik referatov*. Ljubljana 1996, str. 53–70.

Lorraine M. Lees, *Keeping Tito afloat, The United States, Yugoslavia and the Cold War*. Pennsylvania 1997.

Milko Mikola, *Rdeče nasilje, Represija v Sloveniji po letu 1945*. Celje 2012.

Milko Mikola, *Zaplembe premoženja v Sloveniji 1943–1952*. Celje 1999.

Milko Mikola, Povojne nasilne razlastitve premoženja v Sloveniji. *Temna stran meseca: Kratka zgodovina totalitarizma v Sloveniji 1945–1990*. Ljubljana 1998, str. 53–64.

Mirko Munda, *V imenu ljudstva. Tragične usode in stiske ljudi ob poveljih nacionalizacijah in zaplembah premoženja v Sloveniji*. Maribor 1990.

*Pregled zgodovine Zveze komunistov Jugoslavije*. Ljubljana 1963.

Jože Pučnik, O dilemah našega kmetijstva. *Perspektive* (1964), št. 33–34, str. 437–462.

Mateja Režek, *Med resničnostjo in iluzijo, Slovenska in jugoslovanska politika v desetletju po sporu z Informbirojem (1948–1958)*. Ljubljana 2005.

Mateja Režek, Spor z Informbirojem. *Slovenska novejša zgodovina 2*, Ljubljana 2005, str. 930–939.

Josif V. Stalin, *Vprašanja leninizma*. Ljubljana 1948.

Jera Vodušek Starič, Ozadje sodnih procesov v Sloveniji v prvem poveljnem letu. *Prispevki za novejšo zgodovino* (1992), št. 1–2, str. 139–154.

*Zgodovina Zveze komunistov Jugoslavije*. Ljubljana 1986.

## BACKGROUND OF LEGAL PROCEEDINGS AGAINST FARMERS IN NORTHEAST SLOVENIA AFTER THE DISPUTE WITH COMINFORM (1948–1951)

### Summary

After the World War II the communist government directed the farming development and regulated the farmers' statuses with different administrative measures: mandatory giving (purchase) of the surplus of harvest and livestock, system of rationalised and assured supply, agrarian reform, establishment of agrarian cooperatives, and collectivisation of farming with establishing cultivable cooperatives after the dispute with Cominform (Communist Information Bureau). The first five-year-plan (1947–1951) was of a huge importance for the status of farmers, because employing farmers in industry led to deagrarianization of the country.

The above mentioned measures caused a lot of dissatisfaction among farmers, for they thought that the authorities did not respect the real situation while setting and carrying out the measures. Shortly after the war has ended, legal proceedings against defiant farmers for disobeying regulations and unfulfilled obligations began. They reached their peak between 1949 and 1951 with the so-called kulak proceedings. The execution of legal proceedings was next to the already mentioned measures in the field of farming influenced also by regulations introduced by the party or political authorities. Even though the regulations did not directly refer to the courts and the execution of legal proceedings, we can still mark them as fundamental directives for courts in how to carry out the punitive policy against farmers.

The communist authority sharpened the relations and the punitive policy against farmers after the dispute with Cominform, when the process of social transformation (collectivisation) of farming with establishing cultivable cooperatives began. Thus, the number of legal proceedings increased dramatically between 1949 and 1951. The big farmers – kulaks were the most affected ones, for they were prosecuted because of illicit speculations and sabotage, and because they contradicted the establishment of cultivable cooperatives. The majority of these proceedings took place in northeast Slovenia, in Styria and Prekmurje. Courts passed heavier sentences than in years before, the heaviest sentence being the

property confiscation. These were also political proceedings, many of them were decided in advance with the goal to confiscate farmers' properties in order to establish cultivable cooperatives and to hinder the sabotage and speculations.

Farmers were punished for not fulfilling their obligations by administrative organs, i. e. trusts for internal affairs and special commissions for oppressing illicit trade and illicit speculations, which were established by the district people's boards. Farmers were often victims of physical violence that was executed by activists in campaigns, whose goal was to collect farmers' unsettled financial obligations. In the early 1950ies the government started to eliminate administrative measures in the field of farming (giving in and purchase) and finished with collectivisation of farming. Repression of farmers began to lessen and the number of legal proceedings against them decreased.

## **DER HINTERGRUND VON GERICHTSVERFAHREN GEGEN BAUER IM NORDOSTEN SLOWENIENS NACH DEM KONFLIKT MIT KOMINFORM (1948–1951)**

### **Zusammenfassung**

Ende des zweiten Weltkrieges lenkte die kommunistische Macht die Entwicklung der Landwirtschaft und regulierte die Lage der Landwirte mit verschiedenen administrativen Maßnahmen: mit Pflichtabgabe (Pflichtankauf) des Überschusses an Ernte und Vieh, mit dem System rationalisierter und gesicherter Versorgung, mit Agrarreformen, mit Errichtung Landwirtschaftsgenossenschaften und mit Kollektivierung der Landwirtschaft durch Gründung von Landwirtschaftsgenossenschaften nach dem Konflikt mit Kominform (Kommunistisches Informationsbüro). Einen großen Einfluss auf die Lage der Landwirte hatte der erste fünfjährige Plan (1945–1951), denn die Beschäftigung der Landwirte in der Industrie verursachte den Prozess der Deagrarisierung des Landes.

Die oben genannten Maßnahmen lösten die Unzufriedenheit der Landwirte aus, denn bei der Bestimmung der Maßnahmen und ihrer Ausführung berücksichtigte die Regierung die realen Verhältnisse nicht. Bald nach dem Kriegsende begannen Gerichtsverfahren gegen aufsässige Landwirte wegen Nichtbeachtung der Vorschriften und Nichterfüllung der Pflichten. Ihren Höhenpunkt erreichten sie zwischen 1949 und 1951 mit den sogenannten Kulak-Prozessen. Neben den schon erwähnten Maßnahmen im landwirtschaftlichen Bereich wurden die Gerichtsverfahren gegen Landwirte auch durch die Anweisungen der Partei und der politischen Leitung beeinflusst. Auch wenn sie sich nicht direkt auf die Tätigkeiten der Gerichte und die Ausführungen der Gerichtsverfahren bezogen, können wir sie als Grundrichtlinien für Gerichte, wie sie die Strafrechtspolitik gegen Landwirte auszuführen haben, bezeichnen.

Die kommunistische Regierung verschärfte die Beziehungen und die Strafrechtspolitik gegen Landwirte nach dem Konflikt mit Kominform, als der Prozess der sozialistischen Umwandlung (Kollektivierung) der Landwirtschaft durch Entstehung der Landwirtschaftsgenossenschaften begann. Das Resultat der verschärften Beziehungen war die stark angestiegene Zahl von Gerichtsverfahren in den Jahren 1949 bis 1951. Vor allem betraf dies aber große Landwirte – Kulaken, die meistens wegen unerlaubter Spekulationen und Sabotagen sowie wegen des Widerspruchs gegen Landwirtschaftsgenossenschaften verurteilt wurden. Die meisten Verfahren fanden im Nordosten Sloweniens, in der Steiermark und in Prekmurje statt. Die Gerichte sprachen schwerere Anklagen wie in vorigen Jahren aus, unter ihnen auch die Strafe der Vermögensbeschlagnahme. Das waren politische Verfahren, viele waren schon im Voraus mit dem Ziel der Vermögensbeschlagnahme ent-

schieden, um damit die Landwirtschaftsgenossenschaften zu gründen und die Sabotage und Spekulation zu verhindern.

Die Landwirte waren wegen Nichterfüllung der Pflichten von den Verwaltungsbehörden bestraft; das waren Beauftragte für Inneres und besondere Kommissionen für die Bekämpfung des unerlaubten Handels und der unerlaubten Spekulationen, die bei den Bezirksvolksausschüssen engagiert wurden. Die Landwirte waren oft Opfer der physischen Gewalt, die von Aktivisten wegen ihrer unbeglichenen Pflichten ausgeübt wurde.

Anfang der 1950er Jahre löste die Regierung langsam die administrativen Maßnahmen für die Landwirtschaft (Ankauf, Abgabe) auf und beendete deren Kollektivierung. Die Unterdrückung der Landwirte lies ein wenig nach und die Zahl der Gerichtsverfahren verringerte sich auch.